

שמין את טרחו ושאר הוצאותיו הכרוכות במכירה כגון הכרזה בחוצות, והמותר עליהם ירוויח ששית. כתבו הפוסקים שבמקום שאר הסוחרים אינם חשים לתקנת חכמים זו, שאין שם ב"ד לפקח על התקנה, אף הירא את דבר ה' אינו צריך להזהר בדבר — שאין לנו להפסידו בידיים. (חו"מ רלא, כ).

דפים מ — מא

צ. המפקיד חבית אצל חברו, וטלטלה ונשתברה מתוך ידו או משהניחה — מה דינו?

המפקיד חבית אצל חברו וטלטלה; אם טלטלה לצרכה, כגון שהיתה במקום התורפה וקרובה להשתבר — פטור בכל אופן אם נשברה באונס.

נטלה לצרכו; אם נשברה מתוך ידו — חייב. ואם משהניחה נשברה, אם נטלה באופן שנעשה עליה כגזלן, כגון שנטלה על מנת לגזולה, או על מנת לשלוח בה יד, ליטול ממנה מקצת [וכמאן דאמר שליחות יד אינה צריכה חסרון], או שטלטלה כדי לעלות עליה ולהביא גוזלות [וכמאן דאמר שואל שלא מדעת — גזלן. כן פירש רב ששת לסתם משנתנו. וכן סובר רבא להלן מג. ויש חולקים. ע' ב"ב פח.]. אזי לדברי רבי ישמעאל כשהחזירה למקומה כבר קיים דין השבה, שלדעתו אין צריך דעת בעלים בהשבה, הלכך פטור מכאן ואילך על אונסיה. ולדברי רבי עקיבא חייב, שצריך דעת בעלים.

הלכה כרבי עקיבא מחברו [ואף על פי שרב ששת פירש סתם מתניתין כרבי ישמעאל, אבל רבי יוחנן חולק. וגם פסק להלן כרבי עקיבא. ר"ף ועוד] (רמב"ם גניבה ד,י; ראשונים כאן;

חו"מ שנה, ג).

ומבואר בגמרא שאין חילוק לענין זה בין אם יחדו לה בעליה מקום בבית שומר אם לא יחדו. ואולם אם יחדו לה בעלים מקום וטלטלה באופנים הנ"ל ולא החזירה לאותו מקום — אפילו לרבי ישמעאל חייב, שאין כאן השבה.

ואולם שואל בעלמא, אפילו החזירה למקום שאינו מקומה פטור באונס כרבי ישמעאל (הג"א, מהרי"ח; ריטב"א).

א. לדעת בעל המאור, למאן דאמר שליחות יד צריכה חסרון, השואל שלא מדעת אינו נעשה גזלן. ורש"י ושאר ראשונים חולקים.

ב. לפירוש רש"י, בעלי חיים שנטלם כדי להשתמש בהם, אין זה בגדר 'שואל שלא מדעת' אלא שליחות יד. ולמאן דאמר צריכה חסרון, כל שלא כחשו מחמת מלאכה — פטור.

ג. להלכה, שואל שלא מדעת גזלן הוא (ר"ף, רמב"ם; חו"מ רצב, א שנטה, שסג, ה). ונחלקו הפוסקים האם שואל שלא מדעת מתחייב מעת הנטילה (כ"מ מרש"י. וכן כתב הגר"א) או רק מזמן השימוש (טור).

ד. כתב הריטב"א (עפ"י רש"י ורמב"ן), אין נקרא 'שואל שלא מדעת' אלא בשימוש העלול לקלקל את הרכוש, ואעפ"י שאינו מתחסר בשימוש, כגון שיארע בחפץ נזק על ידי טלטולו, אבל דבר שאי אפשר לבוא לידי נזק בטלטולו — אין מי שסובר שגזלן הוא.

ה. בכל האופנים אינו נעשה כגזלן אלא על ידי פעולת קנין, כגון משיכה או הגבהה, כמוכח בסוגיא (ריטב"א. ולענין קנין חצר — ע' קצות החשן קפט; חו"א חו"מ לקוטים כ).

דף מא

צא. א. האם שליחות יד צריכה חסרון אם לאו?

ב. מדוע נכפל דין שליחות יד בשומר חנם ובשומר שכר?

ג. רועה שהניח מקלו ותרמילו על הבהמה המופקדת בידו, ואחר כך נטרפה באונס — האם חייב או פטור?

א. נחלקו רב ולוי בדבר (וכן נחלקו רבי יעקב בר אבא ורבי נתן בר אבא); והוכיחו שרב סבר שליחות יד צריכה חסרון (וכן סובר רבי יוחנן), וכל עוד לא החסיר מן הפקדון בפועל — לא נתחייב באונסיה. ולוי סבר שליחות יד אינה צריכה חסרון, ומיד כשמשך על דעת לשלוח בו יד — נתחייב באונסין. (וכדברי רבי יוסי בן נהוראי, שלכך נכפלה שליחות יד בשומר שכר, לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון. ולהסבר רבא אף רבי אלעזר סובר כן).

א. מבואר מדברי הר"ן דלמאן דאמר אינה צריכה חסרון, חייב אפילו בשימוש שאינו מחסיר וגם אין בדעתו להחסיר כלום, כגון הנחת מקל ותרמיל על הבהמה בשעה שהיא רועה באפר. ואולם יש חולקים וסוברים שאינו חייב אלא אם נטלה כדי לחסר מקצת או להכחיש (ע' בראשונים עפ"י הראב"ד).

ב. כתב הריטב"א: הנוטל את הפקדון כדי לחסר ממנו מקצת לעצמו ואין בדעתו לשלם לבעלים — הרי זה גזלן. אבל גדר 'שליחות יד' אינו אלא אם בדעתו לשלם לבעלים. [ודוקא כשבדעתו ליטול מקצת, אבל ליטול את כולו ע"מ לשלם, הרי זו גזילה], ובוה נחלקו האם צריך חסרון כדי לחייבו באונסין אם לאו. (ומפשטות דברי רש"י נראה שכל שנטלו כדי לקחת ממנו מקצת לעצמו — שולח יד הוא ואינו גזלן, ואעפ"י שאין בדעתו לשלם לבעלים).

ג. יש שלמדו מסוגיתנו ששומר שמחסר מעט מן הפקדון ואינו נהנה מאותו חסרון, כגון ששפך מעט יין מן החבית לאיבוד — אינו חייב אלא במה שחיסר מדין 'מזיק' אבל אינו שולח יד להתחייב באונסי הפקדון (עפ"י ריטב"א. וכן מובא בר"ן).

ד. יש אומרים שלדברי בית שמאי (להלן מג): שחייב על המחשבה בשליחות יד, לא נחלקו האמוראים שודאי אינה צריכה חסרון (ריטב"א 'החדשים' שם). ויש אומרים שגם לבית שמאי מחלוקת, שלבית שמאי המחשבה כמעשה, ונחלקו האם צריך שייחשב לחסר או אין צריך (רמב"ן; חדושים המיוחסים להריטב"א — שם).

ה. להלכה שליחות יד אינה צריכה חסרון, שכן סובר רבא דבתראה הוא (רי"ף; רמב"ם גזילה ג, יא; רא"ש ועוד).

ב. רבי יוסי בן נהוראי אומר: משונה שליחות יד האמורה בשומר שכר מזו האמורה בשומר חנם, שבשומר חנם נאמרה לצורך ואין במשמעותה אלא בחסרון, אבל של שומר שכר נאמרה שלא לצורך משמעות שבה, שהרי יש ללמוד ב'קל וחומר' משומר חנם — אלא לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון (ושוב יש ללמוד לשומר חנם, שגילה הכתוב גדר שליחות יד בכל מקום. עפ"י תוס'. ועריטב"א).

רבי אלעזר אמר: אין חילוק בין שניהם. וכן אמר רבי יוחנן. ופרשו משום ששניהם נצרכים לכתוב ואין ללמוד זה מזה, כי מצינו חומרא בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב. ולפי דעה זו אין לנו ללמוד חיוב בשליחות יד בלא חסרון. ורבא פירש ששניהם מיותרים ללמד הלכה,